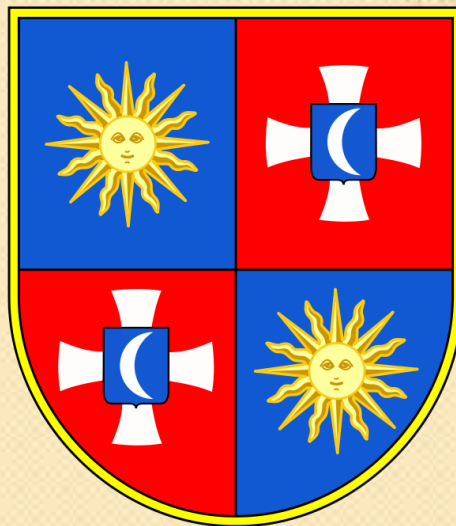

Вінниччина:

призабуте та <не>відоме

*(До 85-річчя заснування
Вінницької області)*

*«Дай, Боже, нам любити
Україну понад усе сьогодні
– маючи, щоб не довелося
потім гірко любити –
втративши»*

*(В'ячеслав
Чорновіл)*

*За плином щоденних турбот, звичок ми часто
втрачаємо важливе. У нас немає часу роздивитися навколо,
подивитись на світ чистими очима. Ми майже не знаємо
історію своєї вулиці, міста.*

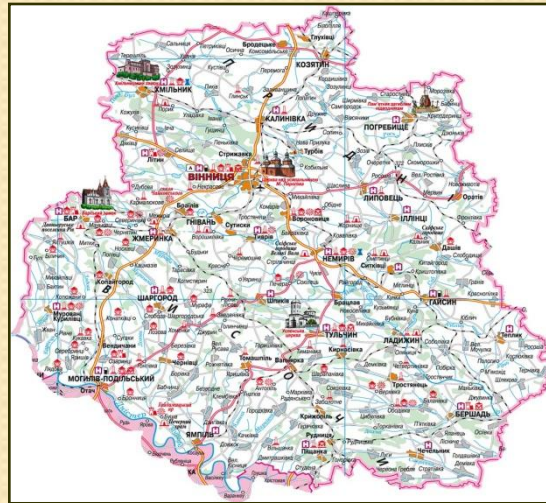
*Згадаємо слова Оксани Забужко: “Робіть що-небудь! Бо
ось ці всі українські жалі та плачі, що ми такі хороші,
красиві, а нас ніхто не знає і нас ніхто не цінує... Натомість
ні разу не виникало питання, а що ми самі зробили для того,
щоб нас знали і нас цінували? Тобто ми досі є країною, яка
елементарно не навчилась говорити про себе...”*

*Давайте відкриємо для себе Terra Incognita
свого рідного краю!*

Вінниччина: Історична довідка

Вінницька область утворена 27 лютого 1932 року постановою IV позачергової сесії ВУЦВК XII скликання. Тоді вона займала території нинішніх Вінницької, Хмельницької та частини Житомирської областей. До її складу увійшла 71 адміністративно-територіальна одиниця: два міста (Вінниця і Бердичів) та 69 районів.

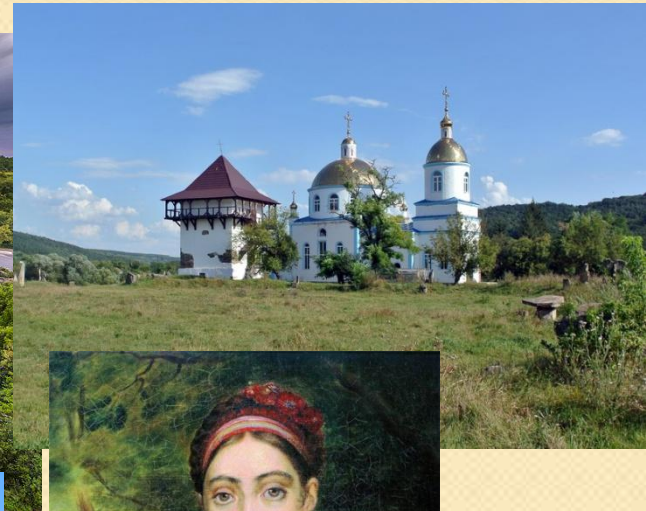

До складу області в теперішній час входить: 27 адміністративних районів, 18 міст, з них 6 обласного значення, 29 селищ міського типу та 1446 сіл.

В скарбниці нашого краю багато чудесного, того, що створено природою, того, що створено умілими руками земляків-подолян. Так відкриємо цю скарбницю, очистимо її коштовності від пороху забуття та незнання.

З цікавістю оглянемо безцінні витвори Вінницької Землі. А почнемо ми з першої коштовності, такої стародавньої, що її поява ледь жевріє на обрії історії.

Іллінецький алмазний кратер

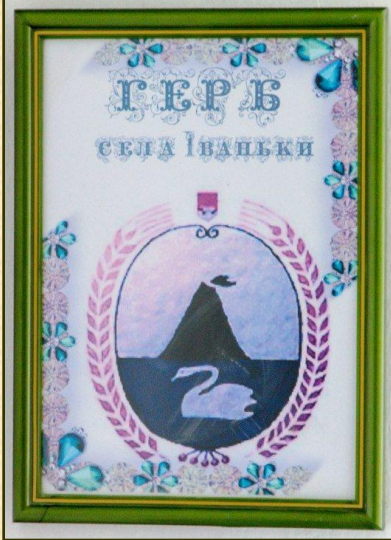
- Іллінецький кратер (або астроблема) розташований неподалік від Іллінців, в 40 км. від Вінниці.
- Іллінецька астроблема- це найдавніший у Європі метеоритний кратер, йому приблизно 400 мільйонів років. Початковий діаметр був 7 км. Потужність вибуху дорівнювала потужності 120-мегатонної ядерної бомби, земна поверхня пішла на 400 метрів углиб, а температурне пекло досягало 5000 градусів за Цельсієм і остигало цілих сім десятиліть.
- На фото: кратер та “зоряне” каміння.

- На місці падіння метеориту було знайдено не тільки алмази, а й найбільший в світі агат імпактного походження (сформований у наслідок метеоритного удару), вагою приблизно в 5 кг. Розміри зразка – 14,5 x 25 x 32 см. Його зріз передано в дарунок Музею природознавства Гумбольдтського університету в Берліні, де він і знаходиться дотепер.
- В 1998 р. в Україні була випущена поштова марка, присвячена Іллінецькому метеориту.
- Старовинні жорна, що виготовлялися з “зоряного” каменю.

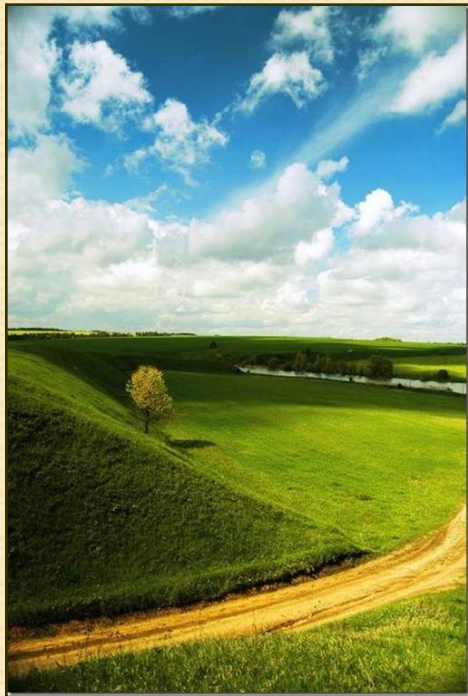

- Чи відомо вам, що село Іваньки Вінницької області має на гербі зображення вулкана. Науковим першовідкривачем Іллінецької астроблеми був К. Феофилактів у 1851 р. Вчений помилково вважав, що Іллінецька западина - це кратер вулкану. Ця версія протрималася майже 100 років і знайшла своє відображення в гербі села Іваньки, на якому зображений вулкан.
- Іллінецька “зоряна рана” була засекречена до 90-х років минулого століття в силу наявності в ній алмазів. Але оскільки вони імпактні, тобто ударного походження, та мають розміри, що вимірюються в мікронах, їх розробка в промислових масштабах поки що не має сенсу.
- Це незвичайне місце - дивний ґрунт, нетипова для України рослинність, тут росте шипшина з великими круглими плодами завбільшки з невелике яблуко.

Немирівське городище

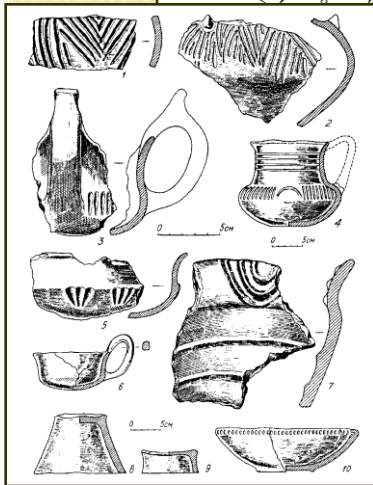
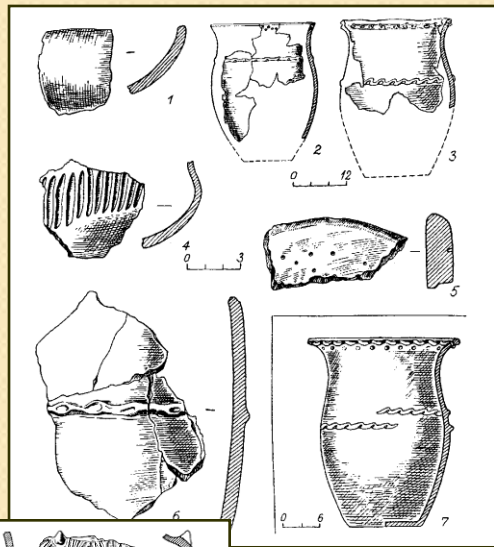
- Незвичайним місцем на Вінниччині є Немирівське городище (або Великі чи Скіфські Вали), яке розташоване на лівому березі Південного Бугу в 2 км. від Немирова.
- Немирівське городище має площу 150 га, вал протяжністю біля 4 км, висотою до 9 м та шириною 32 м. Люди заселили цю місцевість ще у III тис. до н.е.
- За історичну цінність городище визнано пам'яткою археології національного значення ще у 1968 році Постановою Верховної Ради УРСР.

- Трипільське поселення, або “замчисько”, в довжину було 300 м, а в ширину 250 м.
- Забудоване замчисько було 7 рядами жител, що мали розміри: 21 м - довжина, 12 м – ширина, 3 м – глибина. На мал. реконструкція трипільського поселення.
- Посеред напівземлянки знаходився центральний стовп, що підтримував покрівлю з соломи чи очерету. Стіни були з колод, що обмазувалися глиною. Інколи стіни закріплялися переплетеною лозою. В центрі на земляній підлозі знаходилось вогнище, обнесене каменем.
- На мал. реконструкція трипільського житла, виконана під керівництвом Пассек Т.

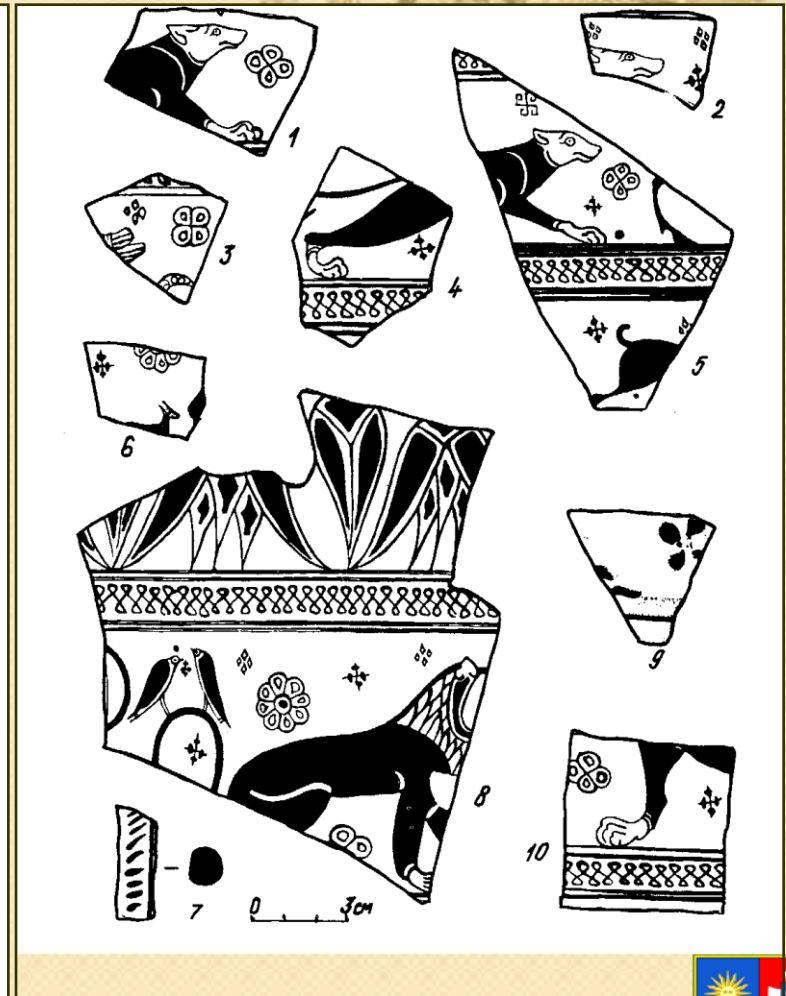
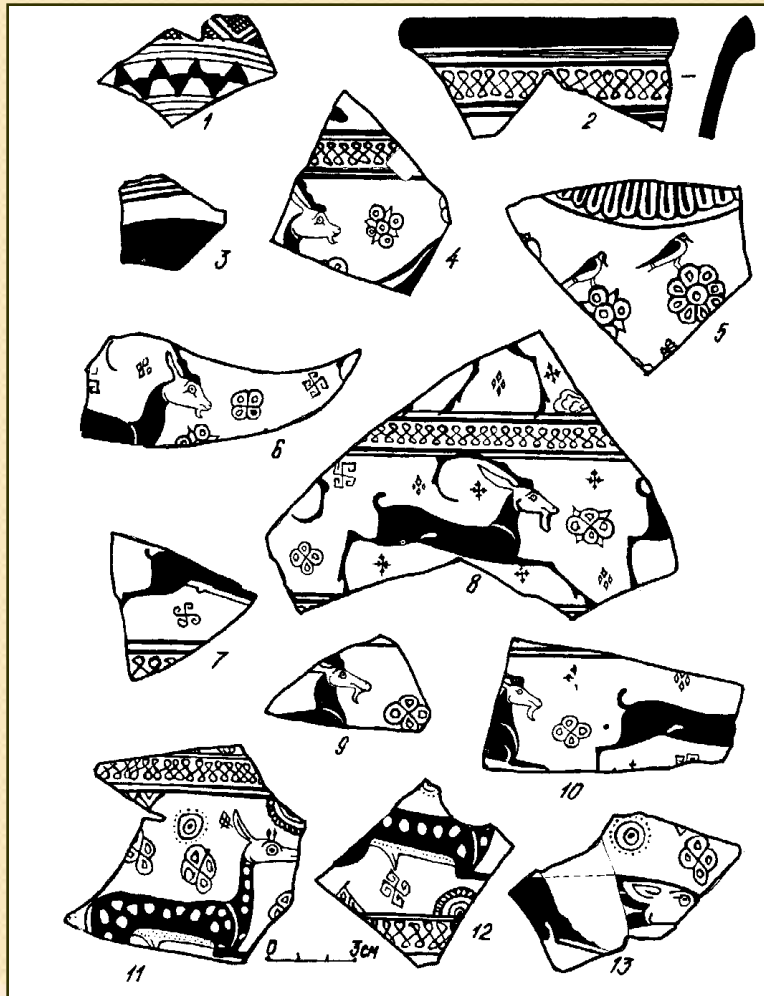

- При розкопках між житлами було виявлено багато уламків глиняного посуду, побутові та господарські речі. Наприклад, тільки в Державному Ермітажі у Санкт-Петербурзі, немирівська колекція налічує 2500 фрагментів та 500 експонатів і займала вона раніше два зали.

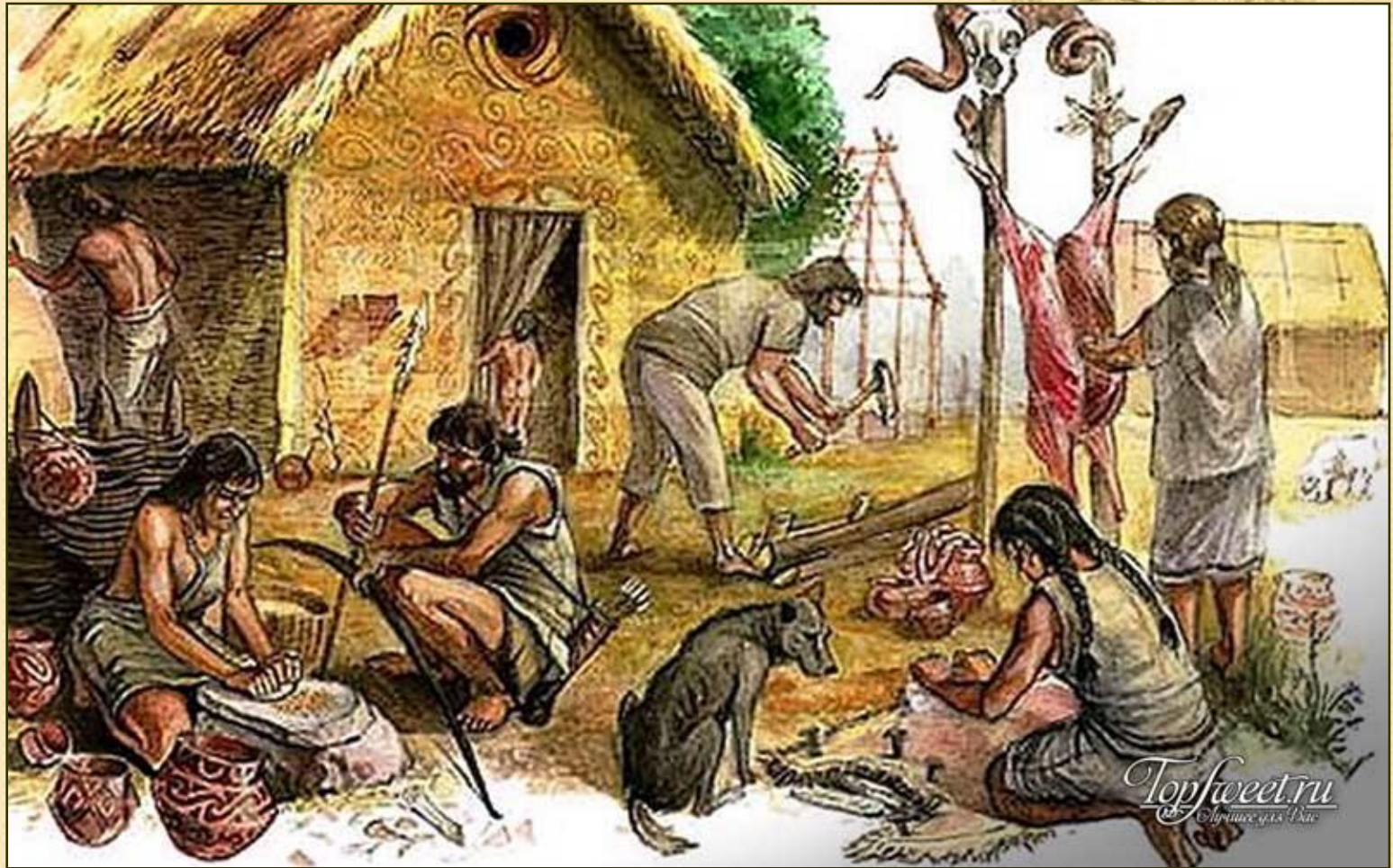
- Науковець Ермітажу Шапіро Ю. відмітив, що: “Виробництво глиняного посуду, який ліпили вручну, досягло в немирівському городищі найвищої досконалості. Тут склався своєрідний місцевий художній стиль.”

*Фрагменти грецької кераміки з розкопок
Немирівського городища, що зберігаються в
Державному Ермітажі Росії*

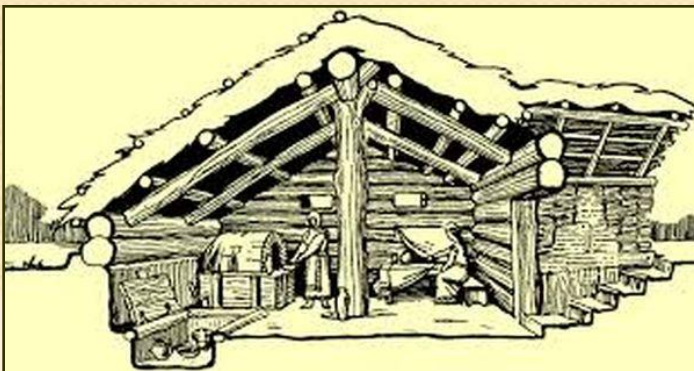
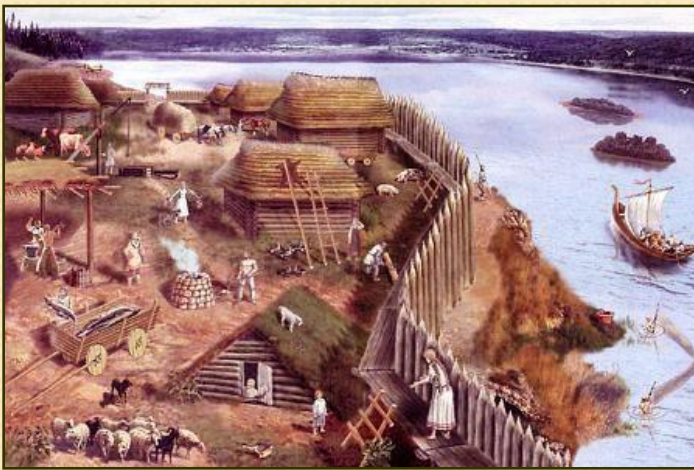
Трипільці, чи були вони такими?

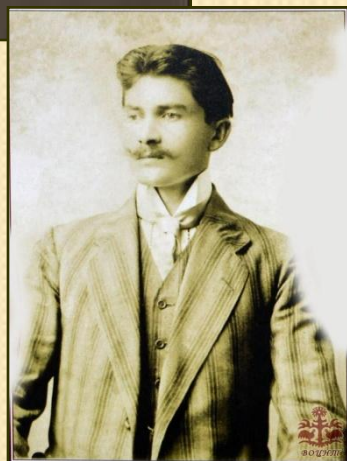
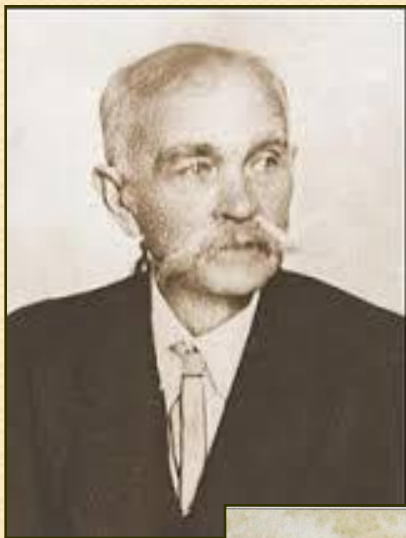
- Але, як з'явилися трипільці невідомо звідки, так вони і зникли. Після трипільців на землі між Бугом та Дніпром у VIII ст. до н.е. прийшли племена скіфів. Поселилися на зручному і для захисту, і для вирощування пшениці немирівському городищі скіфи-землероби, або алазони.
- Скіфи очима скіфів. На світлинах зображені побутові сюжети з життя загадкового народу. Це фрагменти знаменитої Золотої пекторалі, що знайдена Борисом Мозолевським в кургані Товста Могила, і яка є державним надбанням та шедевром світового мистецтва.

- У V ст. до н.е. скіфи покинули немирівське городище.
- За припущенням археологів скіфи-алазони не витримали безперервних набігів кочових племен. Пізніше сюди, на ці родючі землі, прийшли племена древніх слов'ян – уличі.
- Археологи знайшли на території городища цілу вулицю з рештками будинків, що вже мали печі, тут знайдені залізні серпи, ножі, дерев'яні орачі, що належали древнім слов'янам
- На мал. реконструкція хати древніх слов'ян.

- На світлинах видатні науковці, що вивчали древню історію Подільського краю:
- Гамченко Сергій Свиридович, генерал артилерії, вчений, Віце-президент Всеукраїнського археологічного комітету АН України, керівник першої наукової археологічної експедиції на Поділлі 1909-1913 рр.
- Широцький Костянтин Віталійович, професор, історик та мистецтвознавець – приймав участь в археологічних розкопках в 1913 р.
- Михайло Іларіонович Артамонов, доктор історичних наук, з 1951 р. директор Державного Ермітажу Росії – керівник Південно-Подільської експедиції 1949 р.

Подільський Афон - Свято-Усікновенський скельний чоловічий монастир

- Лядівський Усікновенський скельний чоловічий монастир був заснований у 1013 році преподобним Антонієм Печерським, який був родоначальником чернецтва на Русі.
- Монастир знаходиться на лівому березі Дністра, на висоті 90-100 м, звідки відкривається вид, що захоплює подих.
- Преподобний Антоній вирубив у скелях келію, зібрав навколо себе учнів, а потім, давши їм настанови та батьківське благословення, вирушив далі на схід, аж до Києва, де заснував всесвітньо відомий Києво-Печерський монастир.

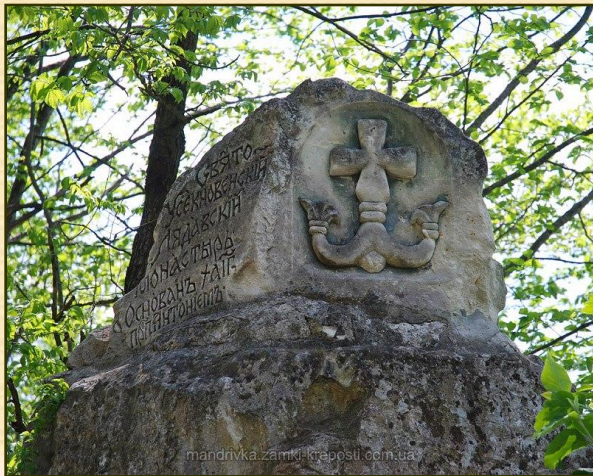

*На світлині вхід до келії, яку вирубав у скелі
преподобний Антоній. Це місце особливо
шановане у монастирі*

- **Із зовнішнього боку храму Усікновення глави Іоанна Предтечі височіє неотесана брила вапняку, яка зверху до низу покрита численними стародавніми написами на різних мовах і з різними зображеннями, що робилися відвідувачами та паломниками цього монастиря на протязі віків. Це можна вважати єдиним відомим нам таким незвичним древнім монастирським літописом, що зберігся до наших днів.**

- **В Лядівському монастирі артефактом особливого поклоніння православних віруючих є кам'яний хрест для позначення того, що це територія монастирська.**

- Малюнок відомого художника Наполеона Орди з краєвидом Лядівського монастиря та долини Дністра, 1873 р.
- Сучасна світлина: монастир та Дністер.
- Келії монастиря, що вирубані у скелях.

- Тут кожен місцевий покаже старовинне Антонієве джерело, яке століттями напуває і зцілює паломників монастиря. Невипадково порівнюють властивості води з цього джерела з водою Антонієвого колодязя, який преподобний власноруч заклав на території Печерського монастиря в Києві в тому ж XI ст.
- Поштовий блок «Свято-Усікновенський Лядівський монастир. 1000 років», що був випущений в світ 15.09.2013 р.

Свято-Усікновенський скельний чоловічий монастир, краєвиди

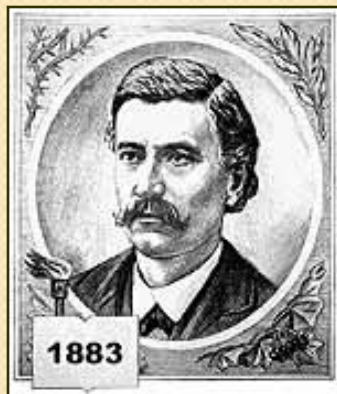

Історико-культурний комплекс „Буша” та „Гайдамацький яр”

- Державний історико-культурний заповідник “Буша”, визнаний як пам'ятка національного масштабу, вражає кількістю археологічних пам'яток. Імовірно, люди на цій землі з'явилися 15-40 тисяч років тому, у період пізнього палеоліту. Тут знайдені залишки поселень мисливців на мамонтів, виявлено знаряддя скіфської і трипільської культур, бронзового і залізного періодів, кераміка чорноліської культури.
- На малюнку художника Наполеона Орди краєвид Буші (1871-1874 рр.).

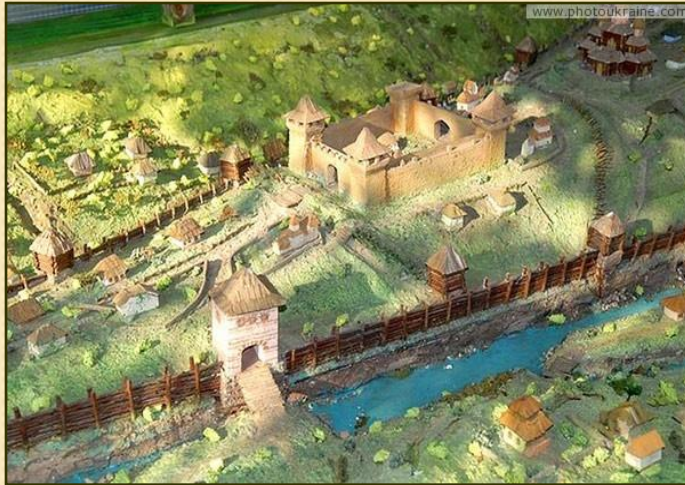

- Багато таємниць береже Бушанська земля. І найбільшою загадкою є унікальний рельєф, який до цього часу не знаходить одностайної думки у колах археологів щодо часу виникнення та зображення.
- Відкрита (а точніше відкопана) ще у 1824 р. ця пам'ятка вже майже 200 років є темою дискусій учених.
- Історію дослідження пам'ятки розпочав в 1883 році професор В. Б. Антонович. Рельєф зображує людину, яка з чашею стоїть навколішки перед безлистим деревом, на якому сидить півень. За спиною людини на невеликому пагорбі – олень. В центрі композиції прямокутник з надписом, який уже неможливо розібрати.

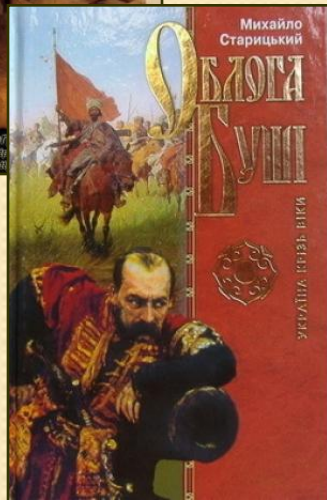

- У 17 ст. Буша мала статус міста Речі Посполитої. На той час її населення становило 6 тисяч осіб. Буша була міцно укріплена, стояла на горі, оточена водою.
На фото макет Бушанської фортеці.
- Це місто було статусним, тут в 1617 р. був підписаний мирний договір між поляками і турецьким полководцем Іскандер-пашою.
- Ця вежа - частина старовинної оборонної системи, якою був оточений населений пункт.
Це все, що залишилось від фортеці.

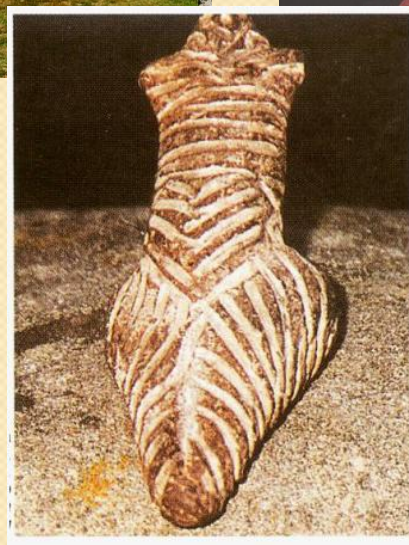
- 28 листопада 1654 р. 30-тисячне польське військо підходить під стіни міста-фортеці Буша і оточує його. Не маючи змоги прорватися греблею до фортеці, нападники спустили воду з великого ставу і кинулися на обложених. Почався останній бій. Буша горіла.
- Дружина сотника Завісного Мар'яна з останніми бушанцями заховалась у пороховому погребі і підпалила його. Вибух розметав і їх, і багатьох ворогів. Буша була повністю знищена. Цим подіям присвячена книга М.Старицького “Облога Буші”.
- На фото: могила Мар'яни Завісної; пам'ятник хоробрій жінці в Збаражжі; книга М.Старицького.

Це Буша, її сьогодніня

*На фото: музей трипільської культури,
археологічні розкопки та керамічна жіноча
трипільська фігурка, що знайдена у Буші*

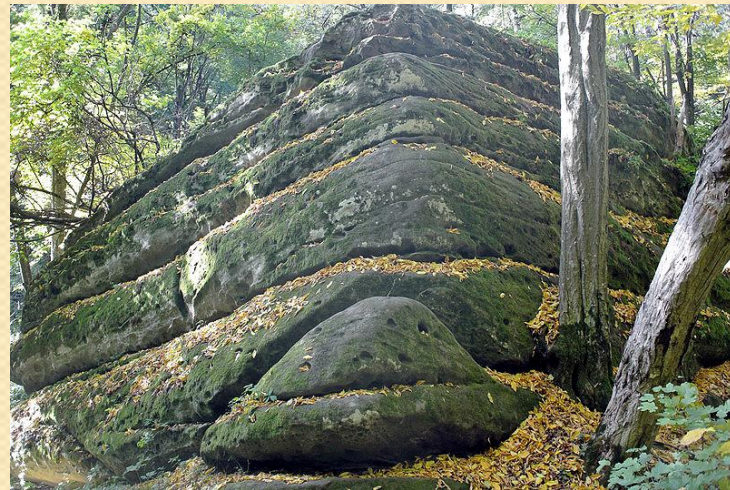
Чарівні краєвиди Тайдамацького яру

*Біліють скелі під Бушею, їх обмивають чисті роси,
Дощі полощуть, сушить сонце, і вітер чеше їхні коси.
Під скелями... чи струни грають? Що вітер думи навіває.
Шепочуть, вторять водограї про давнину, про долю краю.*

Володимир Березяк

- **Гайдамацький Яр, сповнений неповторної краси, має статус геологічного заказника національного значення. Він оповитий аурую легенд, пов'язаних з визвольною боротьбою українського козацтва.**

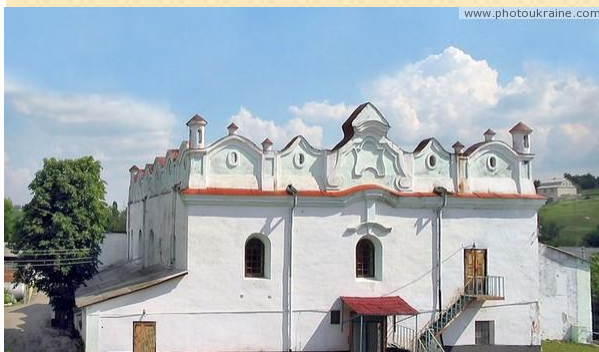

Шаргородська синагога

- Князь Флоріан Шарій (Сірій) в 1579 році отримав грамоту від польського короля Стефана Баторія і побудував фортецю з п'ятьма вежами і невеликим палацом. Місто назвали Шаргородом на його честь.
- Укріплене поселення отримало Магдебурзьке право і дозвіл проводити торги та ярмарки. Тоді торгівлею займалися переважно євреї. Закономірно, що в центрі міста єврейська громада Шаргорода побудувала не просто святиню, а святиню оборонного характеру, яка є однією з найдавніших з нині існуючих синагог на території України і не має аналогів в Європі.

- Побудувана була синагога в 1589 році в псевдомавританському стилі. Вона становила частину оборонної системи міста.
- Коли Поділля було під владою Османської імперії, турки перейменували Шаргород в Кучук-Стамбул (Малий Стамбул). Це підтверджувало велич міста в ті часи. Синагога так сподобалася мусульманам, що вони влаштували в ній мечеть.
- Синагога - унікальний пам'ятник. Це храм-фортеця, що входив в систему міських укріплень, про що нагадують дозорні башти. Збудована за канонами фортифікаційної архітектури, ця споруда мала товсті, до 2 м, кам'яні стіни, патрульно-бойовий обхід по периметру даху, рубежі з бійницями, місткі підвали з таємними підземними шляхами та виходами на поверхню.

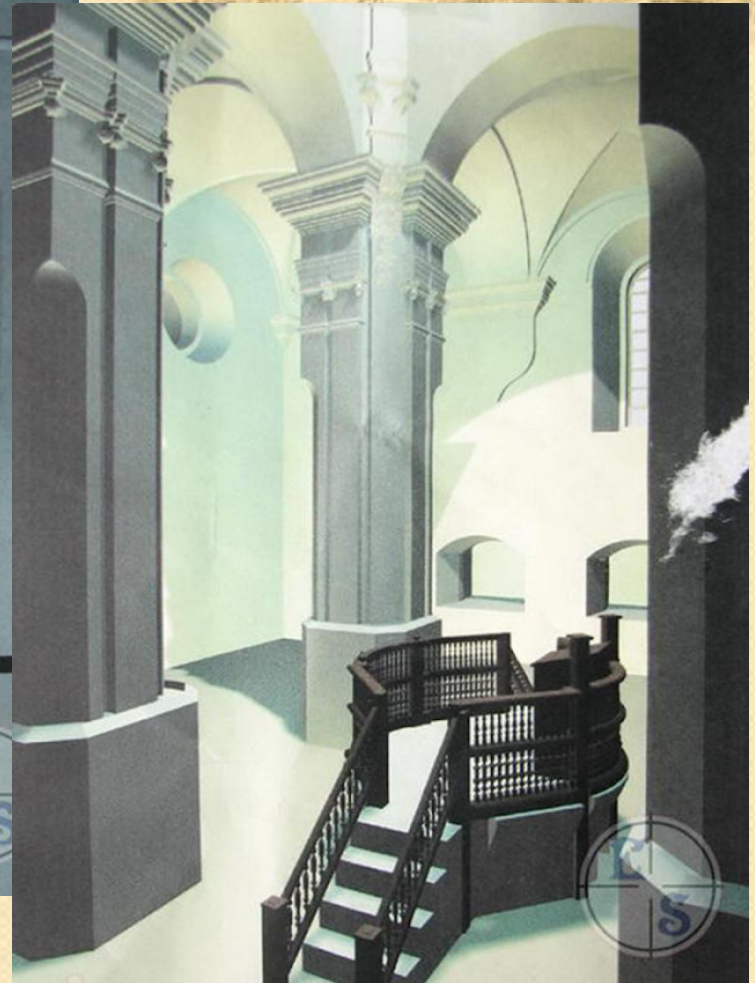

Шаргородська синагога: архітектура та декор

Комп'ютерна реконструкція внутрішнього оздоблення синагоги

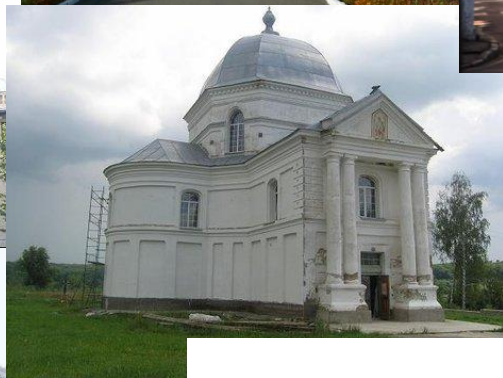

- Синагога рятувала від нападів турків і татар, погромів, які влаштовували козаки. Так синагога витримала напад козаків Северина Наливайка в 1595 р.
- На початку 18 ст. із закінченням турецького панування, споруда була ґрунтовно реконструйована, щоб позбутися аналогій з мечеттю.
- Раніше на фасаді були розміщені скрижалі Заповіту із зображенням двоголового орла та шестикутним щитом Давида. Зараз цей абрис вільний. Тепер тільки статус архітектурної пам'ятки національного значення і, можливо, генетична пам'ять жителів Шаргорода, дозволяють найстаршій синагозі України зберігати відносно пристойний вигляд.
- А в цій колишній бурсі вчилися Степан Руданський та Михайло Коцюбинський.

Ми тільки почали розповідь про наш рідний край, але скільки ж можна ще розповісти, скільки ж дивини таїть земля Вінниччини!

Національний музей-садиба М.І.Пирогова

У хвилях Бугу зоряних, стрімких
Купаються закохані лелеки,
Шумлять пороги... Кличе срібний клекіт,
Із юним вітром гомоняють віки...
Поділля! Медом дихає земля,
Що годувала сонцем батька й діда..
Поглянь! На скелях – Лада, сяйвом вміта,
Розчісує қосу... Бриняють поля,
Співають струни сивих полинів,
Колосся хилить золотаві стебла
До трав густих... І пахне стежка тепла
Рожевим квітом із дитячих снів...
Садок старий задумався, затих,
У травах місяць яблука збирає...
Поділля спить... А небеса гойдають
Земний наш рай на крилах золотих...

Олеся Сінчук

Використані джерела:

- Артамонов М. И. “ Скифское царство” [Электронный ресурс] : / М. И. Артамонов // Советская археология. - 1972. - № 3. - С. 56-67. - Режим доступа : <http://kronk.spb.ru/library/artamonov-mi-1972.htm>.
- Бушанские хроники [Электронный ресурс] : [сайт livejournal.com]. - Режим доступа [http : //zalgalina.livejournal.com/tag/Буша](http://zalgalina.livejournal.com/tag/Буша). – Назва з екрана. – Дата перегляду 13.12.2016.
- Вахтина М. Ю. “Греческая расписная из раскопок Немировского городища” [Электронный ресурс] / М. Ю. Вахтина / Археология. – 1996. - № 4. – С. 85-93.
- Вінничина. Буша. Гайдамацький яр [Електронний ресурс] : сайт “Сам собі мандрівник”. - Режим доступа : <http://samsobi.com.ua/index.php/ukraina/nature/238-busha-gaidamatskii-iar>. – Назва з екрана. – Дата перегляду 19.12.2016.
- Гайдамацький яр, Бушанський замок, казачке кладбище [Електронний ресурс] : сайт “100+ уголков Украины». - Режим доступа: <http://100travels.com.ua/gajdamackij-yar-bushanskij-zamok-kazackoe-kladbishhe/> . – Назва з екрана: Дата перегляду 13.12.2016.

- Гайдамацький яр – геологічна пам'ятка природи. - [Електронний ресурс] : сайт “Мій край – Вінничина”. - Режим доступу : <https://mykrai.wordpress.com/2012/04/26/гайдамацький-яр-геологічна-пам'ятка-п/>. – Назва з екрана. – Дата перегляду 13.12.2016.
- Гусєв С. О. “Трипільські поселення поблизу Немирова” [Електронний ресурс] / С. О. Гусєв // Археологія. – 1995. - № 3. – С. 73-80. - Режим доступу : http://www.vgosau.kiev.ua/a/Archaeology_1995_03.pdf.
- Ильинецкий кратер или звездная рана Винницкой области [Електронний ресурс] : сайт “Очарованный странник”. - Режим доступу : <http://ibigdan.livejournal.com/17655739.html?thread=614718395> . – Назва з екрана.- Дата перегляду 17.01.2017.
- Исторический заповедник в Буше: 3 в 1 [Електронний ресурс] : сайт “Турбина. Ру”. – Режим доступу : <http://turbina.ru/guide/Busha-Ukraina-137221/Zametki/Istoricheskiy-zapovednik-v-Bushe-3-v-1-94585/> . – Назва з екрана. – Дата перегляду 19.12.2016.
- Історичні пам'ятки України. Історико-культурний заповідник “Буша” [Електронний ресурс] : [сайт ua.convdocs.org]. - Режим доступу: <http://ua.convdocs.org/docs/index-101544.html>. – Назва з екрана. – Дата перегляду 19.12.2016.

- Історія Вінниччини [Електронний ресурс] : “Вінницька обласна рада. Офіційний інформаційний сайт”. - Режим доступу : http://www.vinrada.gov.ua/Istoriya_vinnichinni.htm.
- Історія Немирівщини [Електронний ресурс] : сайт “Немирівська районна державна адміністрація” / М. Ф. Денисенко // Режим доступу : <http://nemyriv-rda.gov.ua/index.php/istoriia-nemyrivshchynu>.
- Кашуба М. Т., Смирнова Г. И., Вахтина М. Ю. “Немировское городище : сто лет археологических исследований”/ М. Т. Кашуба, Г. И. Смирнова, М. Ю. Вахтина // Древние культуры Евразии. - [Електронний ресурс] : сайт “Academia”. – Режим доступу : http://www.academia.edu/19635052/2010_Nemirov_City-Site_-_100_Years_of_Archaeological_Investigations_In_Russian_. Дата перегляду 09.02.2017.
- Ковалевський О. “Ілюстрована історія України від найдавніших часів до сучасності. Розділ 7.” [Електронний ресурс] : сайт “Український Ванкувер. Газета української громади Великого Ванкуверу” / О. Ковалевський // . - Режим доступу : <http://ukrainianvancouver.com/ілюстрована-історія-україни-від-найд-8/>. – Дата перегляду 08.02.2017.

- Кокотюха А. А., Скляренко В. М., Сядро В. В., Харченко П. “Загадка происхождения Бушанского рельефа” [Электронный ресурс] / А. А. Кокотюха, В. М. Скляренко, В. В. Сядро, П. Харченко // : сайт “Ридли электронная библиотека”. – “50 знаменитых загадок Украины”. – С. 22-24. – Режим доступа : <http://readli.net/chitat-online/?b=339688&pg=22>. – Дата перегляду 08.02.2017.
- Лядівський скельний чоловічий монастир [Електронний ресурс] : сайт “Могилів-Подільська єпархія, Українська Православна Церква”. - Режим доступа : <http://mp-eparhia.org.ua/uk/lyadivskiy-skelniy-cholovichiy-monastir>. – Назва з екрана. – Дата перегляду 19.12.2016.
- Методичні вказівки «Культура Поділля» з дисципліни «Історія української культури» / уклад. : О. В. Зінько, О. М. Ярмоленко. – Вінниця : ВНТУ, 2014. – 42 с.
- Наследие. Шаргород. Синагога [Електронний ресурс] : сайт “Anews”. - Режим доступа : <http://www.anews.com/ua/post/28176826/?innercatid=64>. – Дата перегляду 07.02.2017.
- Немирівське городище [Електронний ресурс] : сайт “КолоКрай”. - Режим доступа : <http://kolokray.com/uk/f/nemirovskoe-gorodishche.html>. – Назва з екрана . - Дата перегляду 13.12.2016 .

- Немирівський район [Електронний ресурс] : сайт “Вінницький інформаційний портал”. - Режим доступу : http://irp.vn.ua/!_ata/data/87.pdf. - Назва з екрана . - Дата перегляду 08.02.2017.
- Немирівське скіфське городище [Електронний ресурс] : сайт “Перлини Вінничини”. - Режим доступу : <http://pearls.vn.ua/index.php?action=1&k=30> . - Назва з екрана . - Дата перегляду 18.12.2016
- Пам’ятники історії та культури Вінницької області : словникова частина [текст] / упорядники : Ю. А. Зінько, М. Р. Мудраченко та інш. // [Електронний ресурс] : офіційний сайт Зінько О. В. - Режим доступу : <http://olenazinko.vk.vntu.edu.ua/file/aa9827342c47b54e3f96b12d00181355.pdf>
- Проект “Українські Пам’ятки Архітектури. Спадщина” [Електронний ресурс] : сайт livejournal.com . - Режим доступу : <https://m-a-d-m-a-x.livejournal.com/161438.html> . - Назва з екрана . - Дата перегляду 18.02.2017.
- Смирнова Г. И. “Отдел археологии ” [Електронний ресурс] : сайт “Древние киргизы. Очерки истории и археологии” / коллективная монография // Эрмитаж. История и современность. - Режим доступу : <http://kronk.spb.ru/library/1990-m-ermis-6.htm>.

- Смирнова Г. И. “Немировское городище – общая характеристика памятника VIII – VI вв. до н.э.” [Электронный ресурс] /Смирнова Г. И.// Археологія. – 1996. - № 4. - Режим доступу : http://www.vgosau.kiev.ua/a/Archaeology_1996_04.pdf
- с. Лядова (Скельний монастир), Вінницька обл. [Электронный ресурс] : сайт “ Сmachні кулінарні рецепти і не тільки “. - Режим доступу : http://dreamfood.ua/forum/topic_4653. - Назва з екрана . - Дата перегляду 18.12.2016 .
- Шаргородская синагога [Электронный ресурс] : сайт “Онлайн-путеводитель по Украине v-puti ”. - Режим доступу : <http://v-puti.com.ua/vinnickaaya-oblast/502-shargorodskaya-sinagoga.html>. - Назва з екрана . - Дата перегляду 18.12.2016 .
- Украина необъяснимая. 10 наиболее загадочных природных явлений и рукотворных объектов.” [Электронный ресурс] : журнал “Фокус”. - Режим доступу : <https://focus.ua/beautiful/342998/>.

Дякуємо за увагу!

*Матеріал збрала та впорядкувала
Бондар О. І., бібліотекар I кат.
Науково-технічна бібліотека
Вінницького національного технічного
університету.
library@vntu.edu.ua*

